

บทที่ ๑

บทนำ

สภาพของปัญหา

คนไทยบางคนพูดถึงการ ปกป้องลัทธิประชาธิปไตยมานานแล้ว กล่าวคือ ทั้ง ก่อนหน้าการ เปลี่ยนแปลงการ ปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น ระบอบประชาธิปไตย เช่น รัชกาลที่ ๕^๑ รัชกาลที่ ๖^๒ และรัชกาลที่ ๗^๓ เป็นต้น และหลังการ เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน เช่น คณะราษฎร^๔

---

^๑ จินฉัตร วรรณารักษ์ (แจ่ม สุนทร เวช), คู่มือธานีเมืองประชาธิปไตย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ, ๒๕๑๓), หน้า ๓๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๒.

^๓ สนิธิ เชนานันท์, แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๕ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเกษม, ๒๕๑๘), หน้า ๑๖๐ - ๑๖๑.

^๔ เกียรติชัย พงษ์พานิช, การปฏิวัติ ๒๔๗๕ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท มงคลวิทยาจำกัด, ๒๕๑๔), หน้า ๒๑๖.

กระทรวงศึกษาธิการ^๑ สิริ เทศประสิทธิ์^๒ และ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช^๓ เป็นต้น โดยเฉพาะมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงให้ไ้มาซึ่งประชาธิปไตย^๔ และคณะราษฎร มีเจตนารมณ์แน่วแน่เพื่อจะไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้^๕ นับตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ระบอบประชาธิปไตยในเมืองไทยก็ล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด^๖

หากการพัฒนาการเมือง หมายถึง การพัฒนาการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว^๗ ปัญหาทางการเมือง โดยทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ ๓ (๒๕๑๕ - ๒๕๑๙) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๑๔), หน้า ๔๔ - ๔๕.

^๒ สิริ เทศประสิทธิ์, ข้อคิดเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๑.

^๓ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช, "คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อสภาผู้แทนราษฎร วันศุกร์ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๙," สยามรัฐ (๒๓) เมษายน ๒๕๑๙) : ๘.

^๔ เกียรติชัย พงษ์พานิช, การปฏิวัติ ๒๔๗๕, หน้า ๑๐๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน.

^๖ ทรายละเอียดยิ่งใน สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีของการปฏิวัติ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕).

^๗ Ludian W. Pye, Aspects of Political Development (Boston : Little, Brown and Company, 1966), pp. 40 - 41.

คือปัญหาเกี่ยวกับการดำรงรักษาไว้ซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าปัญหาการสร้างเสถียรภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นปัญหาพื้นฐานของแทบทุกระบบการเมืองในประเทศลาตินที่ต้องการจะมีการปกครองด้วยลัทธิประชาธิปไตย กล่าวคือ แม่ว่าจะมีเงื่อนไขที่จำเป็นและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง สภาผู้แทนราษฎรแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่า ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยยังคงมีอยู่เสมอ ข้อเท็จจริงเช่นนี้ นักรัฐศาสตร์ทั้งหลายได้พยายามที่จะแสวงหาสาเหตุเพื่ออธิบายให้ได้ว่า เพราะเหตุใด ประชาธิปไตยจึงประสบความสำเร็จในสังคมหนึ่งแต่กลับล้มเหลวในอีกสังคมหนึ่ง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นความพยายามที่จะนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ เป็นหลักหรือคตินิยมในการปกครองประเทศ แต่กระนั้น ก็ดี ระยะเวลา ๘ ปีที่ผ่านมา การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยต้องล้มเหลวเสมอมา ดังจะเห็นได้ว่ามีการปฏิวัติ การกบฏ รัฐประหาร เพื่อล้มเลิกระบอบประชาธิปไตยอยู่เนือง ๆ^๑ ปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวนี้นักรัฐศาสตร์ได้พยายามศึกษาเพื่ออธิบายและวิเคราะห์ถึงสาเหตุต่าง ๆ ในหลาย ๆ ด้าน อาทิ วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่เอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การขาดผู้นำทางการเมือง การขาดระบบพรรคการเมือง การมีพรรคการเมืองใหญ่จนหลายพรรค พรรคการเมืองที่มีอยู่ไม่มีระเบียบวินัย เป็นผลให้ระบบการเมืองไม่มั่นคงและสถาบันรัฐสภาไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๒

^๑ คุรายละเอียดใน สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีของการปฏิวัติ.

^๒ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "บทบาทของทหารในการเมืองไทย" (กรุงเทพฯ : เอกสาร โรเนียวประกอบปาฐกถาพิเศษ ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๘ มกราคม ๒๕๒๑), หน้า ๑.

แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้เช่นกันว่า ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยในแต่ละระบบการเมืองนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์แห่งเงื่อนไขต่าง ๆ และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของสถาบันทางการเมืองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับประชาชนในแต่ละสังคมนั้นควรมีความรู้ ความเชื่อมั่น มีทัศนคติและมีความศรัทธาต่อลัทธิประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องหรือเอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบดังกล่าวหรือไม่ ทั้งนี้ เนื่องมาจากว่าหากพลเมืองในสังคมนั้นมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อลัทธิประชาธิปไตย มีวิถีชีวิต และมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยแล้วก็จะ เป็นผลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้นประสบความสำเร็จได้ ฉะนั้นความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์แห่งเงื่อนไขต่าง ๆ รวมทั้งประสิทธิภาพในการทำงานของสถาบันทางการเมืองเหล่านั้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยอีกก็ควรมีลักษณะเอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ เพียงใด ๗

จากสภาพของปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าโรงเรียน โดยเฉพาะ โรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันถ่ายทอดการเรียนรู้ ปลูกฝังทัศนคติ และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญ สถาบันหนึ่งในหลาย ๆ สถาบัน (agencies) ^๑ จนสามารถกล่าวได้ว่าโดยเฉพาะสังคมไทยแล้ว สถาบันโรงเรียนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองมากที่สุดและสำคัญที่สุด ^๒ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทย

^๑ Agencies of political socialization เช่น family, school, peer group และ professional group.

^๒ ฌมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคม (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๑๒๒ - ๑๓๓.

เป็นสังคม "ตามสบาย" (loosely structured social system)^๑
สถาบันครอบครัวไม่แข็งแรงเหมือนสังคมตะวันตก นั่นคือ สังคมไทยไม่ได้ยึดถือแต่
ยึดถือโรงเรียนและวัดเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม (family centered
culture)^๒

เนื่องจากการประถมศึกษา เป็นการศึกษาระดับบังคับ ซึ่งมีอยู่ทุกตำบล
ของประเทศไทย กล่าวคือในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มีจำนวนถึง ๓๐,๖๔๘ โรงเรียน (รวมทั้ง
ของรัฐบาลและเอกชน) มีนักเรียนชายหญิงรวมทั้งสิ้น ๕,๑๘๗,๑๘๔ คน^๓ และ
จากสถิติ ปี พ.ศ. ๒๕๑๔^๔ นี้ จะพบว่าในจำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาระดับบังคับ
(ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔) ในจำนวน ๑,๐๐๐ คน เข้าศึกษาชั้นประถมศึกษา ๓๖๘ คน
คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ จากประถมศึกษาตอนมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๒๐.๓ จาก
มัธยมศึกษาตอนต้นต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๓.๒ และจากมัธยมศึกษาตอนปลาย
เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพียงร้อยละ ๑.๕๒ เท่านั้น จะเห็นได้ว่ามีคนเป็น

^๑ John Embree, "Loosely Structured Social System,"
American Anthropologist (1950), อ้างใน พล สมิทเทียร์, ประชาธิปไตย
กับสังคมไทย, หน้า ๔๖ - ๔๗.

^๒ ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ทัศนคติ การวัดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๖๘.

^๓ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, สถิติ
ทางการศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๑๔ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔),
หน้า ๓๐ - ๕๐.

^๔ สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนัก
นายกรัฐมนตรี, เครื่องชี้ภาวะสังคมประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๔ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๐), หน้า ๘ - ๑๐.

จำนวนมากที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ ด้วยสภาพดังกล่าว จะเป็นการเหมาะสมถ้ารัฐมุ่งจะปลูกฝังความรู้ ทักษะ และแนวทางปฏิบัติ ให้แก่ เด็กในระดัการศึกษาภาคบังคับด้วยการ ปลูกฝังลัทธิประชาธิปไตย เพื่อสร้างวัฒนธรรม การ เมืองที่เอื้อต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่พลเมือง โดยการปรับปรุง หลักสูตร วิธีสอน การปฏิบัติ ตลอดจนการสร้างเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อระบอบ ประชาธิปไตยให้แล้ว วัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงปรารถนาน่าจะเกิดขึ้นได้ โดย ผลผลิตของรัฐในระดับพื้นฐานเหล่านี้ จะมาเป็นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่มี ประสิทธิภาพ และระบอบประชาธิปไตยก็จะเป็นไปได้ในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาคำตอบสำหรับปัญหาต่อไปนี้

ก. พื้นฐานหลังก่อนการวิจัยของนักเรียนมีความรู้และทัศนคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตยในเชิงปริมาณมากน้อยเพียงใด

ข. ในระยะเวลา ๑ เดือน จะสามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้และ ทัศนคติในลัทธิประชาธิปไตย ตามโครงการได้มากน้อยเพียงใดหรือไม่

ค. ถ้าหากการ เรียนรู้ลัทธิประชาธิปไตยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตาม โครงการดังกล่าวแล้ว มีสาเหตุสำคัญอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อหาข้อบกพร่องไปใช้ทำ การศึกษาวิจัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเริ่มต้น ในประเทศไทยยังไม่มีผู้ใด ทำมาก่อน ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยนี้แน่นอนรัดกุมยิ่งขึ้น จึงขอกำหนดขอบเขตของการ วิจัยดังนี้

"การ เรียนรู้ทางการ เมืองในลัทธิประชาธิปไตย" หมายถึง การ เรียนรู้ ความรู้ และการ เรียนรู้ ทักษะทางการ เมืองในลัทธิประชาธิปไตย

กลุ่มประชากร ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ก. และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ค. ของ โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด ตำบลแขวงสามวา ตะวันออก เขตมีนบุรี จำนวนทั้งสองกลุ่มรวมกัน ๕๐ คน ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการ ทดลอง โดยให้ครู ประจำชั้น เป็นผู้สอนตาม โครงการสอนที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ ซึ่งผลการ วิจัยที่ไ้รับนั้นหมายถึง การ เรียนรู้ทางการ เมืองในลัทธิประชาธิปไตย

เหตุผลที่ผู้วิจัย เลือกรู้ศึกษา โดยใช้ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ของ โรงเรียน วัดสุทธิสะอาดเป็นประชากรในการศึกษามีดังนี้

ก. เป็นขั้นสุดท้าย (ตัวประกอบ) ของการศึกษาระดับชั้น และ มีครู ประจำชั้นสอน เพียงคนเดียวตลอดสัปดาห์ เหมือน โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ ของประเทศ

ข. เป็นขั้นสุดท้าย (ตัวประกอบ) ของการศึกษาระดับชั้น ซึ่งมีอัตราการ อานออกเขียนได้พอสมควรแล้ว และ มีความคิดรวบยอด (concepts) ทาง การ เมืองในลัทธิประชาธิปไตยตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ค. เป็นสถาบันการศึกษาในระดับต้น ของการศึกษาระดับชั้น ภูมิภาคหลังทาง ด่านอาชีพของบิคามาร ค เหมือนกับ โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ กล่าวคือ บิคามาร คาของนักเรียนสองกลุ่มนี้ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมถึงร้อยละ ๖๔.๗๑^๑ ซึ่งเป็นอาชีพที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอยู่

---

^๑โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด, "สมุดประจำชั้นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ก. และ ค," ปีการศึกษา, ๒๕๒๐.

ง. เป้าหมายของการศึกษาในชั้นประถมศึกษา นอกเหนือไปจากการอ่านออกเขียนได้แล้ว รัฐยังต้องการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเป็นพื้นฐานในการปกครองดังกล่าว

ประโยชน์ของการวิจัย

ก. ผลการวิจัยจะทำให้ทราบภูมิหลังทางค่านิยม และทัศนคติ ในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ใช้ทำการ ศึกษา

ข. ผลการวิจัยนี้จะทำให้ทราบว่าในช่วงเวลาที่กำหนดจะสามารถปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยให้นักเรียนในเชิงประมาณได้มากน้อยเพียงใด

ค. เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ลัทธิประชาธิปไตยในโรงเรียนชั้นประถมศึกษา

ง. เพื่อยืนยันว่า เด็กนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาสามารถปลูกฝังการเรียนรู้ทั้งทางค่านิยมและทัศนคติทางการเมือง เพื่อสร้างพฤติกรรมทางการเมือง หรือวัฒนธรรมทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยได้

จ. เพื่อยืนยันว่า โรงเรียนประถมศึกษา เป็นหน่วยที่สามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรง ซึ่งสามารถวัดให้เห็นในเชิงปริมาณได้

คำจำกัดความในการวิจัย

ก. ผลการเรียนรู้ หมายถึงการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ลัทธิประชาธิปไตยหรือเรียนจากการสอนตามปกติจบแล้ว

ข. บทเรียนลัทธิประชาธิปไตย หมายถึง บทเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสอนทดลองตามโครงการ

ค. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ก. และ ค. ของโรงเรียนวัดสุทธิสะอาด ที่ศึกษาอยู่ในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๒๐ - ๒๕๒๑

ง. กลุ่มทดลอง หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการสอนทดลองจากครูประจำชั้น ตาม
โครงการสอนที่เตรียมไว้ในที่นี้คือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ก. จำนวน ๒๕ คน

จ. กลุ่มควบคุม หมายถึง กลุ่มนักเรียนที่ปล่อยให้สภาพการเรียนการสอน
ตามธรรมชาติเดิม โดยครูประจำชั้นที่นี้ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ค. จำนวน ๒๕ คน

ฉ. การสอน หมายถึง การสอนทดลองตามโครงการวิจัยนี้

๗. ทักษะ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ทั้งในลักษณะนิทาน (positive)
คือ พอใจ สนใจ หรือนิยม และในลักษณะนิเสธ (negative) คือ เบื่อหน่ายไม่พอใจ
หรืออีกลักษณะหนึ่ง คือ ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่ถึงกับชอบหรือเกลียดที่มีต่อสัมพันธภาพแบบ
ประชาธิปไตย

๘. ทักษะทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง การรับรู้ของนักเรียน
กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการดำเนินกิจกรรมระหว่างบุคคลในลักษณะสำคัญ ๓ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการยอมรับ หมายถึง บุคคลที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตยต้องเคารพ
และยอมรับซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านความคิดเห็น สิทธิและความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน
โดยไม่คำนึงถึง บุคลิกภาพ การนับถือศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ อนุชาติ วัชชาติ และ
ชาติวุฒิที่แตกต่างกัน

๒. ด้านสามัคคีธรรม หมายถึง บุคคลที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตย จะต้อง
แบ่งปันหน้าที่ ในการรับผิดชอบตามความเหมาะสม ให้ความร่วมมือในการทำงานตาม
มติของส่วนใหญ แม้นจะไม่เห็นด้วยก็ตาม มีการวางแผนร่วมกัน รู้จักแลกเปลี่ยนความ
ความคิดเห็น แบ่งปันวัสดุต่าง ๆ กับผู้ร่วมงานเพื่อให้งานดำเนินไปได้สำเร็จ แบ่งปันความสุข
ใหญ่ร่วมงาน และรู้จักประสานงานกันเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพเป็น
ประโยชน์ต่อส่วนรวม

๓. ด้านปัญหาธรรม หมายถึง บุคคลที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตย จะต้อง
เป็นคนใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันไปจากตน มีความ
คิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงความคิดเห็นและเหตุผล คิดอย่างมีเหตุผลและไตร่ตรองปราศจาก
อคติในการตัดสินใจ

๗. ลัทธิประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองซึ่งมีความเชื่อว่าอำนาจอธิปไตยอยู่ในมือของประชาชน และประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านระบบการมีผู้แทน มีการเลือกตั้งเป็นระยะ ๆ

๘. การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และทัศนคติทางการเมืองตามเนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

๙. การเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง การเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรง (direct political learning) ที่เกิดจากการตั้งใจสอนตามหลักสูตร และระยะเวลาตามที่ผู้วิจัยตั้งโครงการไว้

๑๐. วัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติและสถานะแห่งจิตใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดและมีส่วนกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองในสังคม อันหมายถึงแบบแผนที่ต่อเนื่อง ซึ่งมีความเหมาะสมร่วมกันและต่างก็เสริมสร้างซึ่งกันและกัน

การใช้แบบวิจัย

การใช้แบบวิจัย ซึ่งคัดเลือกตัวอย่างในการสุ่ม เป็นการควบคุมตัวแปรอิสระต่าง ๆ เช่น เพศ อาชีพ ทัศนคติทางการเมือง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและอื่น ๆ

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

ก. ผลการเรียนรู้ด้านความรู้ลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียน กลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนลัทธิประชาธิปไตย สูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากการสอนตามปกติ

ข. ผลการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน กลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนลัทธิประชาธิปไตย เปลี่ยนแปลงไปในทางประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากการสอนตามปกติ.

ณ. ลัทธิประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองซึ่งมีความเชื่อว่าอำนาจอธิปไตยอยู่ในมือของประชาชน และประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านระบบการมีผู้แทน มีการเลือกตั้งเป็นระยะ ๆ

ญ. การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้และทัศนคติทางการเมืองตามเนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ฉ. การเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง การเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรง (direct political learning) ที่เกิดจากการตั้งใจสอนตามหลักสูตร และระยะเวลาตามที่ผู้วิจัยตั้งโครงการไว้

ค. วัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติและสภาวะแห่งจิตใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดและมีส่วนกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองในสังคม อันหมายถึงแบบแผนที่ต่อเนื่อง ซึ่งมีความเหมาะสมร่วมกันและต่างก็เสริมสร้างซึ่งกันและกัน

การใช้แบบวิจัย

การใช้แบบวิจัย ซึ่งคัดเลือกตัวอย่างในการสุ่ม เป็นการควบคุมตัวแปรอิสระต่าง ๆ เช่น เพศ อาชีพบิดามารดา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและอื่น ๆ

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

ก. ผลการเรียนรู้ด้านความรู้ลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียน กลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนลัทธิประชาธิปไตย สูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากการสอนตามปกติ

ข. ผลการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน กลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนลัทธิประชาธิปไตย เปลี่ยนแปลงไปในทางประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากการสอนตามปกติ.